

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Slægt & Stavn

---

23. Aargang Nr. 1 februar 2004

Olaf Nielsen fotograferet i Næstved af C. Løvstrøm.

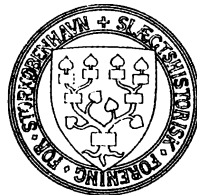
Bag på billedet står teksten Olaf Nielsen, Skolen Næstved Nr.144 den 20 April 1902.

Skulle der findes andre oplysninger om billedet kan de lægges ind under "billedgæden" på

www.anetavlen.dk

Fotoet ejes af Bente Andersen

**Slægtshistorisk forening
for Storkøbenhavn.**
<http://www.genealogi-kbh.dk/>

Stiftet den 7. januar 1977.

Formand:	Anna Margrethe Krogh-Thomsen Hedebyvej 5 3650 Ølstykke.	Tlf: 4717 9251 E-mail: krogh@get2net.dk
Kasserer:	Erling Dujardin Digehuset 5, st.1. 2670 Greve.	Tlf: 4390 8625 Girokonto: 220-8628 E-mail: fam.dujardin@image.dk
Sekretær	Gyda Mølsted Ajax Alle 18 2650 Hvidovre.	Tlf: 3649 2878 E-mail: harald-gyda@adr.dk
Ansvarshavende redaktør:	Gitte Bergendorff Høstbo Obovej 14, 2730 Herlev.	Tlf: 4484 9131 E-mail: janhb@mail.danbbs.dk
Bestyrelsesmedlem.	Peter Wodskou Arnesvej 44 2700 Brønshøj.	Tlf: 3828 9475 E-mail: peter.wodskou@get2net.dk
Bestyrelsesmedlem.	Tage Ejbøl Fortvej 206 2610 Rødovre.	Tlf: 3641 1651 E-mail: tagee@ofir.dk
Bestyrelsesmedlem.	Merete Witt Lyshøj Alle 7, 2 sal th. 2500 Valby	Tlf: 36 46 43 71 E-mail: mwitt@jubiimail.dk
Best.suppleant.	Ruth Elsøe Strandhaven 15 3060 Espergærde	Tlf: 4913 2012 E-mail: ruth-e@mail.tele.dk

Bladet sendes gratis til foreningens medlemmer – 4 gange årligt: Uge 8 – 18 – 32 og 45.
Midt i februar, først i maj, først i august og først i november.

Deadline for forslag til artikler er 18. januar, 31. marts, 8. juli samt 8. oktober.
Prisen for enkelte numre er kr. 15.- (+ forsendelse). Abonnement koster kr. 75.- pr. år inkl. forsendelse.
For udenlandske abonnementer betales desuden porto for forsendelsen..
Tilmelding kan ske ved indbetaling på foreningens girokonto 220 8628.

Kontingent for medlemskab af Slægtshistorisk forening for Storkøbenhavn er: kr. 175.- pr. år, inkl. Slægt & Stavn og 2 numre af Slægten. 2 samboende medlemmer betaler kr. 225.- pr. år.
Gæstebillet til vore foredrag er kr. 20.- pr. gang.
Eftertryk med kildeangivelse er tilladt efter aftale med redaktionen.
N.B. Artikler i bladet afspejler ikke nødvendigvis foreningens holdning.

Udnyt tiden positivt medens du venter!

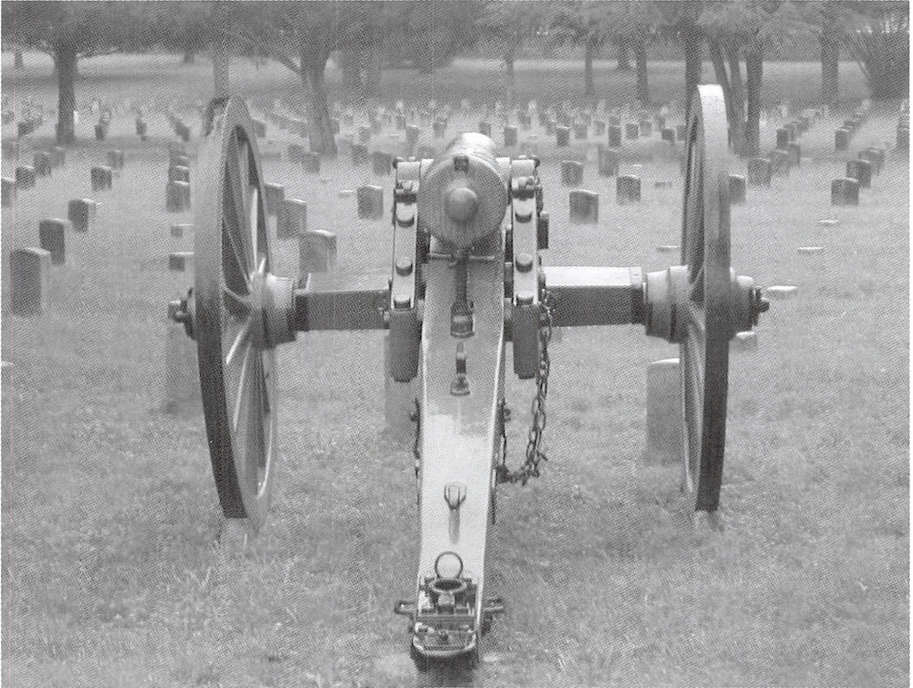
For et stykke tid siden måtte jeg tilbringe nogle ekstra timer i en ventesal på et sygehus. Her kan tiden let blive lang, hvis der kommer mere akutte patienter ind. Heldigvis var jeg da blandt dem, der godt kunne vente. Inden længe var jeg i samtale med min sidemand, om hvad han lavede. Hurtigt kom slægtsforskning og internet på tale. Han var i gang med at lave en hjemmeside for Fløng Skole, hvor han samlede alle de klassebilleder fra skolen, han kunne skaffe, scannede dem ind, lagde dem på internettet og prøvede at sætte navne på de viste billeder. Prøv selv at se denne spændende hjemmeside: <http://www.floeng-skole.dk/index1.htm>

Selv har jeg flere gamle skolebilleder fra min egen og familiens skolegang, Billedet her er et udsnit fra et klassebillede fra Kiel i 1907. Billeder der er spændende at have med i sin slægtsforskning. I en anden ventesal, oplevede jeg, at der sad en hel del ældre og syge mennesker, den ene mere elendig end den anden. Her satte jeg en ny samtale i gang, om hvad de forskellige kunne huske fra deres barndom og tidlige skolegang. Det blev en rigtig hyggelig aften, og jeg frydede mig over at se, hvordan de forskellige kvikkede op, når de kunne fortælle om deres erindringer. En ældre dame fortalte om dagligdagen i et lille husmandssted i Jylland omkring 1920, en anden om sin konfirmation i tiden lige efter Anden Verdenskrig. Der blev fortalt mange spændende historier, som jeg opfordrede dem til at få skrevet ned sammen med alt det andet, de kunne huske. Det samme håber jeg vore medlemmer vil gøre. Er I et sted, hvor ventetiden er lang, så start en positiv samtale om blandt andet slægtsforskning og gamle erindringer, så går tiden hurtigere. Hermed ønsker jeg alle foreningens medlemmer et rigtig godt nytår.

AMKT

Den amerikanske blodprøve

af Lisbeth Pedersen og Mads Findal Andreassen, Kalundborg og Omegns Museum

For 140 år siden kæmpede nord- og sydstatene i Den Amerikanske Borgerkrig mod hinanden i et blodigt slag ved byen Murfreesboro i staten Tennessee. Det varede fra den 31. december 1862 til den 2. januar 1863, og det vil nok overraske de fleste at erfare, at forholdsvis mange danskere var indrulleret i regimenter fra nordstater som Wisconsin, Illinois og Michigan og dermed deltog i den barske affære. Om end nordstaternes sejr militært set kan diskuteres, så var dens politiske rækkevidde stor. Englænderne valgte at holde sig ude af krigen, og præsident Lincoln's administration fik en hårdt tiltrængt håndsrækning i propagandaøjemed på et tidspunkt, hvor præsidentens politik var undermineret i den offentlige mening.

Borgerkrigen varede fra 1861-65, og det danske kontingent af soldater i krigen var forholdsvist stort målt i forhold til antallet af immigranter her fra landet. Det er værd at bemærke, at en lille gruppe danskere var indrulleret i sydstaternes rækker, men langt de fleste kæmpede i nordstatshærens regimenter, ikke mindst fordi New York

var den mest benyttede port til den amerikanske drøm, og vejene herfra naturligt førte til de nordlige og midtvestlige, slavefrie stater.

Udvandringen fra Danmark til USA var i årene 1850-60 endnu begrænset og foregik fortrinsvis fra Langeland, Møn, Lolland, Sjælland og Fyn. På Sjælland lod især befolkningen i Holbæk amt sig lokke til USA i protest over de ringe forhold, som dengang blev stillet dem i udsigt som daglejere og arbejdsmænd i den del af landet. Hvad immigranterne nok ikke vidste var, at de tog over til et land, der var i strid med sig selv. Nord og Syd var i immigranternes nye hjemland nemlig adskilt af klima, moral, religion, økonomi og basalt forskellige livsopfattelser og æresbegreber. Om end slaveriet i sydstaterne blev den væsentligste årsag, var det således langt fra den eneste grund til Borgerkrigen.

Det var udsigten til en god hyre, jord og en genvej til social accept, der lokkede mange immigranter i nordstaterne, herunder også danske mænd, til at melde sig til tre års amerikansk militærtjeneste. Mange slap fra krigens oplevelser med livet i behold, nogle helt uskadede, men talrige blev såret og mærket for livet. Flere betalte endog den højeste pris, nemlig med deres liv. Heriblandt den 36-årige Christian Jensen, der oprindeligt stammede fra Halleby Ore i Vestsjælland. Han meldte sig i august 1862 som frivillig til tre års tjeneste, men faldt allerede den 31. december om morgenen i slaget ved Murfreesboro sydøst for hovedstaden Nashville i staten Tennessee, en af de 11 sydstater. Christian Jensen efterlod sig en ung kone, der var indianer og analfabet, samt fire små børn hjemme i den lille flække Gowen nær byen Greenville i Michigan. Han var stukket af fra Danmark omkring 1853. Tre år senere skrev han fra Michigan i USA og lokkede en gruppe på 36 personer, primært slægtninge og venner, over til de store skove ved Greenville. De kom over til en slidsom tilværelse som pionerer i det, der for dem stod som de mange muligheds land, og de satte rent faktisk en kædeimmigration i gang fra Tissøegnen i Vestsjælland til denne del af USA.

Mange danskere i nordstatshæren havde krigserfaring fra 1. slesvigske krig fra 1848-50 med i deres bagage. Christian Jensen selv havde været blandt de danske soldater, der den 6. juli 1849 gjorde et sejrrikt udfald mod de slesvig-holstenske tropper, der belejrede Fredericia. Han slap ud af krigen uden en skramme og anså sig derefter for usårlig, men skæbnen ville det anderledes. Christian Jensen blev i august 1862 indrulleret i 21. Michigan Infanteri Regiment. Han mønstrede den 3. september og var allerede i juledagene på march fra Nashville i Tennessee mod byen Murfreesboro, hvor sydstatshæren havde opslået vinterkvarter. Netop i de dage slog vejret om fra lunt solskinsvejr til kulde, tåge, regn og blæst. Nordstaternes hærenheder tog opstilling nogle km nordvest for byen i et lavt, klippefyldt og skovklædt område, der var gennemskåret af floden Stones River. Christian Jensen var placeret på hærens højre flanke under kommando af den 31-årige brigadegeneral

Joshua Sill, og det blev hans skæbne. Officererne på begge sider i Borgerkrigen var ofte uddannet på de samme militærakademier efter de samme militære principper og lærebøger.

Ved Murfreesboro gav dette sig udslag i, at både nordstatshærens øverstkommanderende, general Rosecrans og Sydstatshærens ditto, general Bragg, lagde samme taktik. De koncentrerede slagkraften på egne venstre flanker, der forventeligt ville komme til at stå over for modpartens svagere højre flanker. Det var derfor afgørende, hvem der slog først. Ved Murfreesboro var det sydstatshæren, der åbnede ballet den 31. december kl. 6.22 om morgenen, og de overrumplede nordstatshærens svage højre side, netop hvor Christian Jensen befandt sig. Natten forinden havde brigadegeneral Joshua Sill forgæves over for sin hærledelse flere gange påpeget, at sydstatshæren netop forberedte et angreb mod Sill og hans mænd. De fik imidlertid ingen forstærkninger, og inden for få timer blev nordstatshærens højre fløj revet fuldstændig op og presset flere kilometer tilbage. Nordstatshæren reddede sig kun takket være bedre og kraftigere artilleri, men da var både Joshua Sill, Christian Jensen og med dem mange andre faldet tidligt om morgenen.

*Det 21. Michigan Infanteri Regiment i en rolig stund i september 1862. Billedet er taget på et tidspunkt, hvor Christian Jensen var indrulleret, og han kan være afbilledet blandt soldaterne. Det er desværre endnu ikke lykkedes artiklens forfattere at få ham identificeret. (Ej heller var det muligt af park ranger Jim Lewis i Stones River National Battlefield, at finde et billede af Christian Jensen.
Foto: Received from Jim Lewis, Park Ranger at National Park Service Stones River.*

Jens Andersen, som var indvandret til USA fra Kundby i Holbæk amt, og som gjorde tjeneste i 15. Illinois Regiment fra Chicago, skrev senere til en ven om slaget den morgen: ” *Vi blev angrebne i Fronten af en tredobbelt Linie, og paa samme Tid flankerede de os paa begge Sider, saa vi blev beskudt fra 3 Sider; dette var ikke til at udholde, vi maatte derfra, og alle begav sig paa Flugt, det vil sige: alle de som flygte kunde; thi mange laa allerede og svømmede i deres Blod og endnu mange flere maatte bide i græsset den Dag. Vores Oberst-Løjtnant tilligemed saa mangen anden brav Officier og kæk Soldat faldt her. Jeg tror ikke, at Du kan forestille Dig, hvor frygtelig denne Dag var for os Deltagere, og ikke heller kan jeg beskrive det. Det var lige som alle Elementerne var kommen i oprør: Ild, Røg, Kanonernes Torden, Bombernes Sprængning, Kuglernes Hvinen og de Saaredes Skrig forenede sig for at gøre Dagen frygtelig*”.

Kun hårdnakket modstand kombineret med udmattelse hos Sydstatshæren førte til Nordstaternes sejr den 2. januar. Døde og sårede lå spredt ud over slagmarken, som dækkede flere km². Mange sårede var ganske enkelt frosset ihjel i nattekulden og den silende regn, mens de lå i sprækker mellem limstensklipperne og ventede på hjælp. Nordstatshæren mistede omkring 13.000 (dræbte, sårede og tilfangetagne) ud af 44.000 soldater, der var linet op til slaget. Sydstaternes tab var hen ved 9.800 ud af 38.000; tabstallene var således 29% mod 26%. Det blev helt symbolsk, at Lincoln's dekret fra september 1862, om at alle slaver skulle være frie, netop trådte i kraft den 1. januar 1863. Fire millioner mennesker ud af den samlede amerikanske befolkning på godt 28 millioner fik deres frihed til kanoners torden.

Sejren ved Murfreesboro betød, at nordstaterne fik kontrollen over flere floder og jernbanelinier, der kunne forsyne hærenhederne på deres fremmarch ind i sydstaterne. De afskar samtidig hæren og befolkningen i Syden fra forsyninger af fødevarer fra vigtige landbrugsområder samtidig med, at sydstaterne også var underkastet en effektiv søblokade. Selv om sydstaterne også i nord led et afgørende nederlag ved Gettysburg i juli 1863, så varede Borgerkrigen frem til april 1865, hvor sydstaternes general Lee omsider måtte kapitulere. Ødelæggelserne i syd var enorme, og der forestod de mange, som overlevede krigen, en lang periode med forsoning og genopbygning. Krigen kostede mere end 620.000 soldater livet – næsten lige så mange, som USA har mistet i samtlige de krige, landet ellers har været involveret i. Tusinder døde på slagmarken i lighed med Christian Jensen. Han blev ikke identificeret efter slaget og ligger begravet som ukendt soldat på nordstatshærens store kirkegård nordøst for Murfreesboro.

Der forekommer imidlertid ingen officiel krigskirkegård for sydstaternes faldne sønner. Her skal man lede på den stedlige kirkegård inde i byen efter det monument, der på lokalt initiativ blev rejst i 1980'erne over de af Sydens soldater, der faldt i slaget. Selv i detaljer som navne på slagmarker har Nord og Syd den dag i

dag vidt forskellige synsvinkler. Således har sydstaterne ofte navngivet feltslagene efter nærmeste by som Murfreesboro, mens nordstaterne som regel opkaldte stederne efter karakteristiske formationer i landskabet, og slaget ved Murfreesboro hedder derfor i den officielle amerikanske historieskrivning: The Battle of Stones River.

Antallet af krigsfanger blev stort på begge sider i løbet af krigen. Mange døde i fangeskab, blandt andet Mads Larsen, født på Holbækegnen i 1840. Han omkom i den berygtede fangelejr Andersonville i sydstaten Georgia den 1. september 1864 og ligger begravet i grav nummer 7522. Det lykkedes andre at flygte fra fangeskabets rædsler i Andersonville og overleve krigen, blandt dem, den 28-årige Peter Goosman fra den danske koloni ved Michigan, der havde meldt sig til 3 års amerikansk krigstjeneste samtidig med Christian Jensen. Hvad end danskernes motiver for at melde sig til amerikanske krigstjeneste har været udsigten til en god hyre, et hurtigt statsborgerskab, jord, eventyrlyst eller ønsket om social anerkendelse, så aflagde de som indvandregruppe det, der kaldes den amerikanske blodprøve og vandt derved accept i det amerikanske samfund. De havde løst billet og betalte prisen. Hvert år på Memorial Day, der er den sidste søndag i maj, får de sat et amerikansk flag ved deres grav, hvad enten de ligger begravet på en af de talrige krigskirkegårde, ved fangelejrene eller på kirkegårde nær deres hjem.

De danske veteraner har hermed nu også fået sat et minde herhjemme i 140 året for det blodige slag ved Murfreesboro, hvor flere unge danske mænd deltog – nogle med livet som indsats for deres nye hjemland.

Christian Jensen hviler som en af de talrige ukendte soldater på den store krigskirkegård, nordstaterne anlagde på et af slagstederne ved Stones River nogle km nordvest for byen Murfreesboro. Christian Jensens regiment deltog i flere af borgerkrigens mest blodige slag, således også ved Gettysburg. Christian Jensen nåede dog kun til Murfreesboro i Tennessee, inden det blev hans tur til at ”bide i Græsset” i lighed med dette granatsprængte lig af en nordstatssoldat ved Gettysburg, juli 1865. Peter Goosman’s gravsted på Monroe Cemetery i Michigan bliver hvert år til Memorial Day markeret med et amerikansk flag. Peter Goosman overlevede adskillige slag i Den Amerikanske Borgerkrig. Han modstod

8 måneders ophold i den berygtede fangelejr Andersonville, overlevede flugten herfra og afmønstrede sin enhed i Nordstatshæren efter 3 års tjeneste i sommeren 1865 nogle måneder efter, at Borgerkrigen var afsluttet. Han døde i 1908 i en alder af 72 år i hjemmet ved Greenville i Michigan.

Amerikanske børn får navne efter mærkevarer

Flere amerikanske børn får navne efter mærkevarer, som deres forældre sætter pris på. Blandt navnene er L'Oréal efter kosmetik-firmaet. Timberland og Denim efter tøj-firmaerne.

Og Courvoisier efter cognac'en. Psykologiprofessor Cleveland Evans, der gennem 25 år har studeret amerikanske baby-navne, har de seneste år set, at for eksempel bilmærker er en populær inspirationskilde, når barnet skal have navn. 49 drenge i USA hedder Canon efter et fotokamera, 55 hedder Chevy efter en biltype og syv små drenge er opkaldt efter dåsefrugtfirmaet Del Monte.

Håb om velstand

To små drenge, en i Michigan og en i Texas, har sågar fået navnet ESPN efter en sportskanal. På pigesiden er der registreret 300 med navnet Armani.

Professor Evans siger til BBC Online, at en af årsagerne til de kuriøse navne er, at forældre gerne vil have, at deres børn fremstår som specielle og anderledes. Og når forældre giver deres børn navne som Chanel og Armani, reflekterer det også disse forældres håb om velstand for deres børn.

Der findes dog også børn med almindelige navne i USA. Øverst på listen over de mest populære navne er Jacob og Emily.

News

Kontingentstigning

På grund af regeringens ophævelse af portostøtten er en portoforhøjelse for Slægt & Stavn samt porto til udsendelse af Slægten uundgåelig, og det bliver nødvendigt at foreslå en forhøjelse af kontingentet *fra 2005* på næste generalforsamling, der finder sted onsdag d. **10. marts 2004**.

Bestyrelsen foreslår at det for medlemmer vil stige til 225.-. For abonnenter vil det stige til 100.- og for samboende medlemmer vil det stige til 275.-. Prisen for enkeltnumre vil stige til 20.- (+ forsendelse).

Bestyrelsen glæder sig til at se jer alle til vores generalforsamling og det dertil hørende foredrag om Københavns Politis arkiver - af *Karl Peder Pedersen*

Hilsen bestyrelsen.

Offer for fætter-kusine-ægteskaber af Emrah Sütcü

JEG HAR altid været interesseret i slægtsforskning. Det er ganske rart at tænke på, at jeg ikke bare er faldet ned fra himlen, men er resultatet af flere hundrede – eller tusinde – års mere eller mindre tilfældige møder, venskaber og kærlighedsforhold. Og det er også fascinerende at tænke på, at jeg stammer fra en stolt slægt af sultaner, krigere og erobrere. Måske....

Sandheden er, at jeg ikke ved meget om min slægt. Jeg ved blot, at mine forfædre levede som nomader i de kurdiske områder i Østtyrkiet, og at de for et par hundrede år siden slog sig ned som bønder i Anatolien. Og her blev jeg født i en lille landsby, hvor vi hverken havde kirkebøger eller andre pålidelige registre. Min eneste viden om mine forfædre stammer derfor fra mundtlige overleveringer fra (u)pålidelige kilder, som muligvis kunne huske, at min tipoldefar sandsynligvis kunne have heddet noget, der mindede om Ali.

JEG ER – som sagt – interesseret i slægtsforskning. Og derfor fik jeg da også julelys i øjnene, da jeg for et stykke tid siden fik fingrene i en cd-rom med et program, som kunne få styr på mine forfædre og tegne mit stamtræ. Cd-rommen havde kostet et par hundrede kroner, og producenterne førte sig frem med lovende ord på pakken.

”Lækkert”, tænkte jeg, ”nu kan jeg få styr på alle fætre og kusiner”

Cd-rommen blev installeret, og de næste tre-fire timer blev brugt på at fodre programmet med oplysninger om min fars syv søskende, min mors seks ditto og mine 30-40 nærmeste fætre og kusiner.

Med skrivekrampe i fingrene lænede jeg mig tilbage med fast tro på, at mine børnebørn ville takke mig for at have kortlagt deres slægt. Nu var der kun tilbage at trykke på knappen og lade programmet tegne mit stamtræ.

”Klik”.

Jeg skal indrømme, at jeg aldrig har set stamtræer i Vestskoven, men jeg havde nu forestillet mig, de så lidt anderledes ud. ”Træet” på skærmen mindede mest af alt om en gigantisk tornebusk med 1.000 grene, der stak ud i alle tænkelige retninger. I stedet for at gro opad som et sundt træ, krydsede grenene på mit stamtræ hinanden på må og få uden nogen form for systematik.

Jeg var naturligvis skuffet over, at mit stamtræ i virkeligheden var en busk, men så gik det op for mig: Jeg var offer for Fætter-kusine-ægteskaber! Den stakkels programmør havde ikke tænkt på, at ”middelhavsdanskere” også kunne bruge programmet, og derfor havde mine onkler, mostre og fætre ødelagt mit stamtræ.

NU overvejer jeg to løsninger: Enten skal jeg overtale halvdelen af familien til at blive skilt, eller også skal jeg ud og finde et Emrah-kompatibelt slægtsforskningsprogram. Jeg overvejer stadig ...

Emrah Sütcü er ansat ved POLITIKEN. Artiklen gengives med tilladelse fra Emrah Sütcü og POLITIKEN.

Foto: Glasfabrik, Friedrichsholm, 1890

Glasværker i Slesvig

Produktionen begyndte i Friedrichsfeld ved Rendsborg og forplantede sig derfra til Danmark.

Glassets historie i SLESVIG er samtidig historien om den danske helstat. Til denne hørte indtil 1814 Norge og til 1864 hertugdømmerne Slesvig og Holsten. En usikker neutralitets-politik førte i 1807 til et engelsk angreb på København og konfiskation af den danske flåde.

Den engelske aktion var et modtræk mod Napoleons fastlandsspærring, hvis formål var at blokere England. Storbritannien svarede igen ved, at erklære alle spærrede havne blokerede. Under handelskrigen blev forbindelsen mellem Danmark og Norge, delvis også med fastlandet, afbrudt. Det ene danske og slesvigske handelsskib efter det andet opbragtes, og søfolkene kastedes i engelsk fængsel, den frygtede "prison".

Afsnøringen af de vigtigste søveje medførte stor knaphed på varer udefra, herunder glas og glasvarer. De norske glasværker havde nemlig haft monopol på fabrikation og salg af alt glas til Danmark og hertugdømmerne.

Norske glasværker blev anlagt omkring 1750. Berømte (og kostbare) den dag i dag er arbejder fra *Nøstetangen*, ikke mindst når de er dekorerede af glassliberen Heinrich G. Køhler (ca. 1755). Et andet kendt norsk glasværk er *Gjøvik*.

Slesvig afløser Norge

En mand i Kappel ved Slien løste Danmark ud af glaskrisen. Det var retsaktuar *Peder Pederstamme Pedersen*, der i 1810 søgte kancelliet i København om at få overladt et moseareal ved *Hamdorf i Hohn* sogn vest for Rendsborg med oprettelse af et glasværk for øje. Det var den vigtigste råvare, nemlig brændslet, der afgjorde beliggenheden. Her lå nemlig uudnyttede moser med ca. 6000 tdr. land, der kunne sikre produktionen i lang tid. Hertil kom Ejderen, som gunstig transportvej, både med hensyn til forsyninger med råvarer og til udførsel af færdigprodukter. Fremstilling af glas krævede dengang først og fremmest sand, der kunne fås i nærheden. Et kgl. privilegium sikrede endvidere retten til at udvinde bøgertræsasse (senere erstattet med potaske) og kasseret glas til genbrug, indsamlet hos folk i nærheden og betalt med 3 Pf. pundet. Med tiden udviklede opkøbet af glasskår sig ganske betydeligt. Hele skibsladninger ankom med hvidt, grønt og brunt affaldsglas. Under smeltningen af glasset ved høj temperatur tilførtes træasse eller potaske, smalte (fremkommer ved sammensmeltning af kaliumkarbonat, sand og koboltite), brunsten (mineral af manganoverilte), salpeter o.s.v. Til indførsel af alle disse ingrediensen opnåede P.P.P. visse toldbegunstigelser.

Kongen investerede

Kong Frederik VI viste yderligere den nye virksomhed sin bevågenhed ved at give bevilling til, at glasværket måtte bære hans navn: *Friedrichsfeld*. Det blev indviet 11. marts 1812 og fik senere sit økonomiske grundlag sikret ved, at kongen skød penge i foretagendet.

Friedrichsfeld fik en god start. I 1815 opgives det, at der er i alt 20 mand beskæftiget ved 4 ovne. Tørvegravningen til brændselsforbruget skaffede endnu flere i arbejde. Der brugtes ca. 5 mill. stk. store tørv om året. Til at grave disse, særlig i månederne maj og juni, behøvedes der over 100 tørvearbejdere.

Den årlige produktion androg i begyndelsen 96.000 flasker, 360.000 medicinglas, 60.000 stykker forskellig hvidglas og 2180 "hyttehundreder" medicinglas. I 1835 var medarbejderstaben fordoblet, produktionen også steget med hen ved 100 pct. Medicinglas var langt den største artikel. Friedrichsfeld forsynede hele den kgl. Armé med medicinglas og var tillige hovedleverandør til hertugdømmernes apoteker.

Friedrichsfeld som banebryder

Glasværksejer Pedersen mistede i krigsåret 1848 af andre grunde end glasproduktionen hele sin formue, og døde kort efter. Virksomheden fortsattes af svigersønnen, forstkandidat *von Wardenburg*, men den gik nu tilbage og brændte i 1857. Værket blev genopbygget, men nedlagt i efteråret 1863.

Dermed var Friedrichsfelds saga ikke ude. Dette glasværk blev banebrydende for en hel kreds af tilsvarende virksomheder i Ejderlandet. Alle de senere glashytter lagde sig ved den samme mose, *Prinzenmoor*, der også gav navn til det i 1815 nyopførte glasværk ved Ejderen.

Grundlæggeren *Just. Chr. Wiegel* havde været den første driftleder på Friedrichsfeld. Han overgav senere ledelsen til svigersønnen, *Johann Friedrich Heinze*, der også kom fra Friedrichsfeld.

Den tredje glashytte i kolonien Prinzenmoor blev oprettet af *Johann Ploen* i 1824. Som velhavende mand måtte Ploen give op i 1853, fordi tørvene var opbrugt. Fabrikens navn var *Friedrichsberg*. Det var igen mangel på tørv, der standsede glasfabrikken *Sieversberg* (1841 – 1858), grundlagt af kolonisten *Sievert Sievers*.

Ved Prinzenmoor, men på den anden side af Ejderen, tæt på Osterrade, begyndte to mænd, *Christian Studt* og *Claus Detlef Rathjens*, i 1846 en fabrik, som de kaldte *Christianshütte*. Der var nu sket et kongeskifte, nemlig til Christian VIII. Denne virksomhed gik konkurs i 1857. Senere glashytter nord for Ejderen var *Christiansholm* (1843 - 55) og *Friedrichsholm* (1843- 93).

Mestre i Danmark

De gunstige resultater, som pionérværket Friedrichsfeld havde opnået, var også anledning til at Danmark fik en glasproduktion af kvalitet. Om dette kapitel af glaskunstens historie og vandring mod nord har museumsinspektør *Peter Riismøller* berettet i sin bog "Arv og Eje" (Museumsforeningens forlag, 1962). I 1825 startedes *Holmegaards Glasværk* på Sjælland af enkegrevinde *Henriette Daneskjold-Samsøe*. Her har indkaldte bøhmiske glasmagere virket.

Det tredje glasværk

I 1835 tændtes ovnen i det tredje danske glasværk, *Conradsminde* i Rold skovs vestlige del syd for Aalborg. Grundlæggeren var krigsråd *Rasmus Conradsen*. På glaskunstens område stod Danmark endnu på bar bund, og der fandtes heller ingen uddannede glaspustere. Conradsen indkaldte derfor fra Slesvig den tidligere omtalte glashyttemester J-F. Heinze til at lede produktionen på Conradsminde. Heinze var hyttemester i hele den danske fabriks levetid, fra 1835 til 1858, da værket nedlagdes. Derefter blev Heinze hyttemester på *Aalborg Glasværk*. Han var da 69 år og holdt stillingen åben for sin nevø, Fritz Heinze, også udgået fra Friedrichsfeld. F. Heinze var født 1820 og virkede som hyttemester i Aalborg til 1896 (død 1899).

Slesvig-familien Heinze indtager en central plads i dansk glashistorie. De beklædte ledende positioner, men også "manden på gulvet" rejste i disse år fra Slesvig for at hjælpe en dansk glasproduktion på benene. Alene i perioden fra 1840 – 57 ansatte Conradsminde 10 glasmagere fra hertugdømmerne. En glasmager lønnedes dengang

med fra 200 – 250 rigsdaler i akkord for en ”ovngang”, der gennemgående var af 9 måneders varighed. Sætter man 1 rdl. lig 100 kr. i moderne købekraft (1983), er betalingen ikke ringe. Hyttemesterens løn for en ovngang var 406 rigsdaler. En lærling fik kun 96 rdl. For at afrunde lønregnskabet skal nævnes, at glasmagere havde fri bolig og brændsel, skolepenge betalt for deres børn og fri adgang til at bage ved glasovnen.

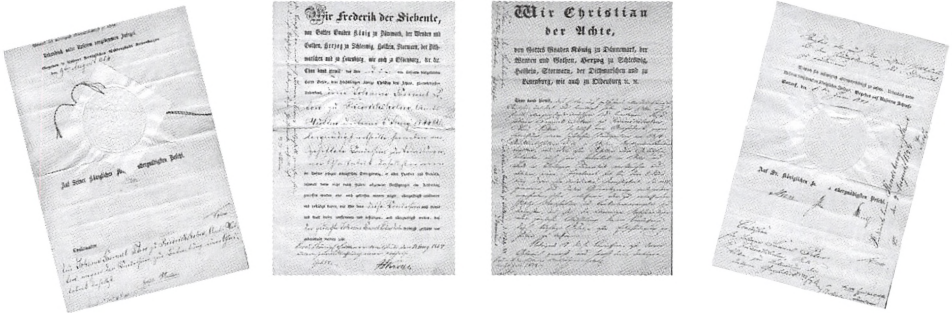
Efterspurgt af samlere

Er man heldig, kan man stadig finde glas fra bl.a. Friedrichsfeld, Conradsminde og Aalborg hos danske og slesvigske antikvitethandlere. Disse ting er stærkt efterspurgt af samlere, det mærkes også på prisen. Glasting af denne ”familie” udstråler en egen robust charme. En del museer kan heldigvis vise deres gæster et repræsentativt udvalg af smukke ting, der som følge af krig og afspærring kom til at skrive det indledende kapitel til den slesvigske og danske glashistorie. (Se også: Karl-Heinz Poser: ”Alte Trinkgläser in Schleswig-Holstein”, 1981)

Af Jørgen H. Jensen og E.B.

*Denne artikel stammer fra tidsskriftet ”Slesvigland”, 1983 - 2. Artiklen er fra min tyske veninde. Hun er i besiddelse af de meget fine originale dokumenter fra, da hendes tipoldefar Johan Samuel Petow, født i russisk Polen, i 1844 fik koncession til at drive **Frederiksholm**.*

Aino Kronsell

Lidt mere om Holmegaard Glasværk

I 1823 startedes Holmegaard Glasværk på Sjællands historie, da Lensgreve Christian Danneskiold-Samsøe ansøger den danske konge om at måtte anlægge et glasværk i Holmegaard Mose. Lensgreven var en foretagsom herre, han var amtmand over Præstø amt og gjorde en stor indsats for at forbedre forholdene i lokalområdet. Han blev i 1795 gift med Henriette, en admiralsdatter, som kun var 19 år. Parret levede et lykkeligt liv på godset Gisselfeldt, som var datidens kulturelle centrum. Men i 1823 døde lensgreven, uden at have fået svar på sin ansøgning.

Hans enke beslutter at videreføre projektet, da hun kort efter sin mands død modtager kongens til-ladelse til at anlægge et glasværk. Værket skulle ligge i mosen, fordi der var nok af det nødvendige brændsel til glasovnenes høje temperaturer, og polske tørvearbejdersker sørgede for at tørvene

blev gravet op og trillet. I Danmark var der mangel på glas efter tabet af Norge. Al glasproduktion foregik nemlig i Norge og Sverige, hvor der var masser af brændsel i de store skove. Henriette fik fat i en norsk glasmager og fik den lokale skolemester ansat som leder af glasværket. Senere hentede hun også glasmagere fra Bøhmen. I begyndelsen fabrikerede værket kun grønne flasker, men Henriette ønskede også en produktion af drikkeglas i klart glas, og det kunne de bøhmiske glasmagere fremstille. Således blev det en kvinde, mor til syv børn, der grundlagde den danske glasindustri. I en artikel fra Illustreret Tidende i 1875 kan man læse følgende beskrivelse af Holmegaards Glasværk :” ..det sted på glasværket, hvor materialerne smeltes og glasset tilberedes, kaldes netop i det fagmæssige sprog ”Hytten” og arbejderne nærme sig også i ydre til den primitive tilstand, hvor de af vore forfædre, der boede i hytter, maae antages at have levet. Da varmen i en sådan ”hytte” er meget betydelig, have beboerne nemlig ikke brug for nogen synderlig overflod på klædningsstykker; der er saa lidt lys og saa megen røg og støv inde, at der ikke er anledning til at gjøre noget elegant toilet, og de nævnte bestanddele af atmosfæren medføre, ogsaa, at glasmagerens ydre menneske nærmer sig den tilstand, hvori formodentlig urmennesket befandt sig et tidspunkt da, om ikke vandet, så dog i alt fald sæben ikke var opfundet.”

De udenlandske glasarbejdere udgjorde et helt lille samfund i mosen, hvor glasværket opførte boliger til dem. Siden kom der også kro, kirke, skole og købmand. Glasværksbyen ligger endnu i dag i ’Svinget’, som gaden hedder. De første hold glasmagere fik en del af deres løn i naturalier, f.eks. rug og byg, fra en gård i Fensmark. Her kunne den ko også græsse, som hver glasmager havde ret til. Der var også en musikforening og en boldklub, og de mange sydtyske glasmagere havde deres eget kapel, hvor der blev afholdt katolske messer hver måned. Der var stor forskel på faglærte glasmagere og de ufaglærte arbejdere, så stor, at når man festede, så blev festerne holdt adskilt. Først op i 1900-tallet blev forskellen så småt udjævnet.

Holmegaards hjemmeside

NY web-site om Amagerbilleder <http://amagerbilleder.dk>.

Dette website handler først og fremmest om lokalhistorie i bydelen 2300 S på Amager, dog med afstikkere til Christianshavn og det gamle København. Der findes et utal af billeder fra Amager, fortid som nutid, så som Røde kro, Kongedybet, volden, Holønderdybet m.m.. Desuden findes der en side, med gamle kalendere.

Kendtes Gravsted

<http://www.gravsted.dk/>

Som så mange andre gange, sad jeg på nettet og ledte efter noget spændende materiale til Slægt & Stavn, denne gang faldt jeg over en hjemmeside, om Kendtes Gravsteder. Først tænkte jeg hvad i alverden er dette for noget. Jeg blev nysgerrig og søgte videre, kom godt ind på siden og faldt nu helt i trance. Aftensmaden herhjemme, den måtte vente, for *mor* var på nettet og havde virkelig fundet noget spændende. Interessen for slægtsforskning spænder vidt og især kirkegårde og gravsten interessere mig. Hvad nogle gravsten ikke kan fortælle..... – en lidt morbid hobby måske? – men dog også en livsbekræftende interesse, idet der jo under hver gravsten har levet ét eller flere mennesker med hver sin historie om et langt liv. På denne hjemmeside er det kendte skuespilleres, filmfolks, forfatteres, journalisters og tv-folks, komponisters, kunstneres, politikeres, sangeres, scenefolks og mange andres gravsteder, der er affotograferet. Her er det muligt at se gravstedet af ca. 296 *kendte personligheder* - primært danske – og stadig vokser siden dag for dag.

Denne flotte sides indehaver er Henrik Stender, men flere hjælper med til sidens udbygning. Idéen opstod ved en tilfældighed. Man kan man sige, at sidens formål er, at skabe en interaktiv kirkegårdsvandring, til alt slags vejr. Mange der har set siden er blevet grebet af det detektivarbejdet, som følger med. Det kan måske virke stødende for nogle, men siden er afgjort lavet i en god mening for at fremhæve og mindes disse kendte personligheder én ekstra gang. De påvirkede alle det danske samfund, hver på deres felt.

En af dem var **Bodil Valborg Karen Ellen Kjer**, dansk skuespillerinde. Hun blev født den 2. september 1917 i Odense og døde den 1. februar 2003 i Vedbæk. Hun var kendt fra utallige teater og filmroller. F.eks. Mød mig på Cassiopeia, Soldaten og Jenny, Elly Petersen, Strømer m.fl. Vandt 4 Bodil-priser, der netop er opkaldt efter hende og Bodil Ipsen. Bodil Kjers gravsten er meget yndig og det er synd vi ikke kan gengive den i farver her i bladet. Stenen er hvid marmor med lyserødt mønster. Foran stenen er lyserøde blomster. Vældigt yndigt.

Ligger du inde med billedet af et kendt gravsted så send det til Henrik Stender på mailen kendtes@gravsted.dk

Gitte Bergendorff Høstbo

Mere selvbetjening på det sjællandske landsarkiv

Landsarkivets publikumsmagasin - nu vil det også snart rumme originale kirkebøger til selvbetjening.

Snart bliver der endnu mere materiale i Landsarkivets Publikumsmagasin. I alt 520 m nyere, originale kirkebøger skal opstilles til selvbetjening.

En gang i første halvdel af 2004 skal det være muligt for læsesalens brugere selv at hente originale kirkebøger af nyere dato frem i Publikumsmagasinet, som hidtil kun har rummet fotokopier. I forbindelse med overgangen

til Den Ny Kirkebog, som føres elektronisk, vil Landsarkivet modtage en mængde afleveringer af de gamle, papirbaserede bøger, og det er disse - originale kontrabøger - som nu stilles til brugernes rådighed på selvbetjeningsbasis.

Hent-selv-kirkebøger frem til ca. 1950

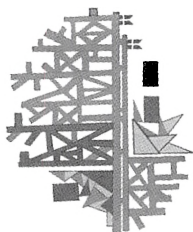
Det nuværende Publikumsmagasin udvides med hele to sektioner, som kommer til at rumme almindeligt tilgængelige kontraminsterialbøger af nyere dato - dvs. fra 1891 og frem til ca. 1950 - dog afhængigt af slutåret for de enkelte protokoller. Der er flere interne omflytninger af arkivalier, som skal til, før alt er klart til, at de originale kontrabøger kan flytte ind i det ryddede afsnit. Derfor tør arkivet ikke angive nogen helt præcis dato for, hvornår der vil blive åbnet for det nye selvbetjeningsområde.

Fotokopisamling bevares

Resten af Publikumsmagasinet vil foruden de nye kirkebøger fortsat rumme de faciliteter og kopierede kilder, som findes i dag, dvs. fx reservationshylder, lokal- og slægtshistoriske værker, fotokopierede kirkebøger, folketællinger, registre, m.m. Men der vil blive flyttet lidt om på materialerne, og det vil blive nødvendigt at tage både de øverste og nederste hylder i brug for fortsat at have plads til bl.a. den store kopisamling.

Landsarkivet for Sjælland, Lolland-Falster & Bornholm

Slægtsforskning i nystiftet Jødisk Genealogisk Selskab

JGS Danmark

Der er nu startet et Jødisk Genealogisk Selskab i Danmark (JGS-Danmark) tilknyttet International Association of Jewish Genealogical Societies (IAGJS). JGS-Danmark er for alle med interesse i jødisk slægtsforskning og -historie, både erfarne slægtsforskere og for nybegyndere.

JGS-Danmark planlægger at afholde møder ca. 6 gange om året: 4 ordinære møder og 2 specialarrangementer.

Mødernes indhold skal naturligvis tilpasses medlemmernes ønsker og behov men kan f.eks. omfatte:

Hvor finder jeg...?

- * Hvor finder jeg...? (Mandtalt og folketællinger, ministerialprotokoller, borgerskabsprotokoller, oplysning om indvandring, indfødsret, udvandrere, m.v.)
- * Hvor er Mosaisk Troessamfunds Arkiv, og hvordan finder jeg rundt i det?
- * Jødiske navne og navneformer
- * Internettet som genvej og hjælpemiddel - især introduktion til JewishGen
- * Hvor finder jeg oplysninger om immigranterne i deres hjemlande?
- * Geografi og jødisk slægtshistorie

Disse ordinære møder kan også udformes som ”spørgetimer”, hvor der bliver tid til at udveksle erfaringer og/eller spørge ”eksperterne”.

Særrangementerne kan for eksempel være besøg på og introduktion til forskellige arkiver og de derværende arkivalier af interesse for jødisk genealogi.

Der afholdes stiftende generalforsamling onsdag den 11. februar 2004 - tilmelding (af hensyn til det praktiske arrangement) samt yderligere oplysninger på JGS-Danmarks website: <http://www.jewishgen.org/jgs-denmark/>

eller hos Elsebeth Paikin e-mail: elsebeth@paikin.dk - tlf. 39 27 24 33.

Danske Lov 1683 - nu på CD-rom *Af Karl Peder Pedersen, arkivar*

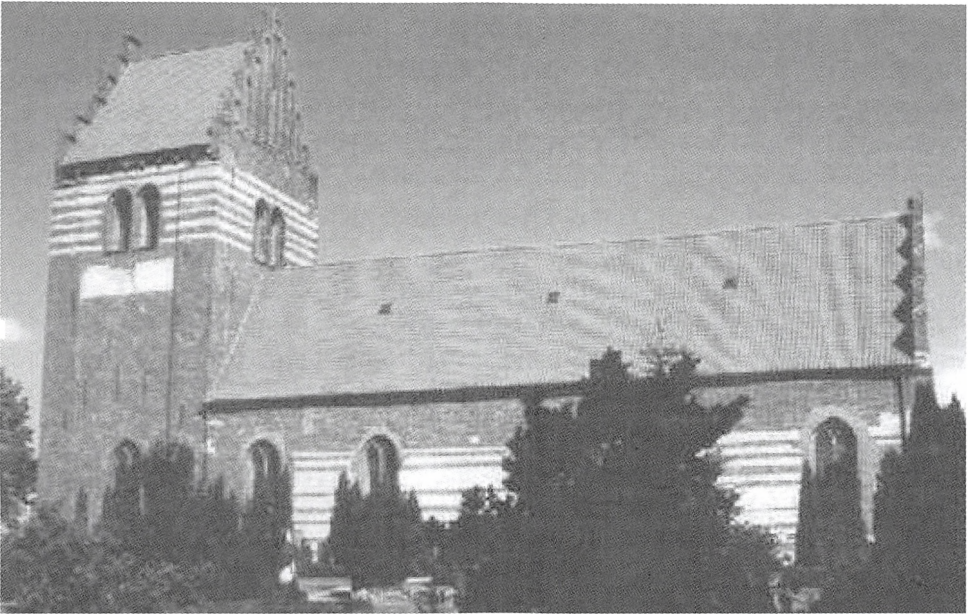
Den over 300 år gamle Danske Lov er udkommet elektronisk i en udgave, der sigter særligt imod de historisk interesserede

I sommeren 1683 udkom Kong Christian den Femtes Danske Lov, og i dette værk finder man de love og bestemmelser, der var gældende for det danske samfund i århundreder. Selvom så godt som alle Danske Lovs bestemmelser i dag må siges at være forældede, har de gamle lovtekster stor historisk betydning, og arbejder man f.eks. med lokal- eller slægtshistorie konfronteres man hele tiden med ord og begreber, som stammer fra Danske Lov.

Bjørn Andersen: Danske Lov 1683 på CD samt introduktionshæfte, BA Forlag 2003, introduktionshæfte 149 sider. pris 236,25 kr.

www.historie-online.dk

Har du præster blandt dine aner?

Da denne artikel af Jan Wibrandt blev bragt i *Slægt & Stavn* nr. 1 fra 2003, blev jeg gjort opmærksom på en anden vigtig præstehistorisk samling: *NKS 808 8°* - der dækker over præsten Erhard Qvistgaards Samlinger til dansk Præstehistorie. Disse samlinger består af 6 kartotekskasser, som forfatteren overdrog til Det kongelige Biblioteks håndskriftafdeling i 1938.

Opbygningen

I kasserne er der små håndskrevne sedler, ordnet i nummerorden efter samme nummerering, som Wiberg benytter (dvs. sognene er ordnet alfabetisk uanset hvor i landet de ligger). Imidlertid får man ikke at vide, hvilket sogn det drejer sig om. Det må man finde hos Wiberg. I kassen til bind 1 ligger desuden en separat oversigt over alle de kilder, Qvistgaard har udskrevet oplysninger fra, bl.a. en utrolig masse private eksemplarer af Wibergs præstehistorie, med håndskrevne tilføjelser. Ingen tvivl om, at den har været meget udbredt. Men Wibergs præstehistorie er på ingen måde let at læse. For hver gang Qvistgaard har gennemløbet 25 sogne, står der et lille faneblad. Og for hver 100 sogne er påført anvendte kilder. Nedenfor er Wibergs tekst skrevet sammen med hans supplement fra 1879. Det er et helt overvældende materiale, som jeg ikke kan skildre på anden måde end gennem stikprøver, der viser,

hvor forskelligartede supplerende oplysninger, man kan hente her: Eksempelvis er der utrolig mange tilføjelser på sedlerne under sogn 58. Sogn 58 er *Alsted og Fjenneslev, Alsted Herred, Sorø Amt, Sjællands Stift*.

Alsted sogn

Under præst nr. 7 anfører Wiberg (med supplement):

10/12 1695 [Fjelsted-H. 20/10 83 o. 11/11 83] Jochum Frederik **Wolfsberg** el. Wulfburg; f. Vdgb. Færgested; St. Vdbg. 74; ~ F.E. Lisbeth ... i Fjelsted ; see Morten C. J. W. i Søllested-V.; [afsat 1717 formedelst Misbrug af Kirkedisciplinen, m. m.; lærd og velstuderet; † paa Avernakø 18].

Dernæst Wiberg i ”oversættelse”:

Jochum Frederik **Wolfsberg** eller Wulfburg, født Vordingborg Færgested, ordineret 11/11 1683, gift med forgængerens enke Lisbeth... i Fjelsted, tiltrådt 10/12 1695, i Fjelsted-Harndrup fra 20/10 1683. Student fra Vordingborg 1674; se Morten C. J. Wolfsberg i Søllested og Vedtofte; afsat 1717 ... død på Avernakø 1718.

Her anfører Qvistgaard under nr. 58.7:

Søn af en Kromand (Færgemand) i Vordingborg født 1635. Død paa Avernakø d. 17 Aug. 1719 84 Aar gl. Begr. der. I Præsteindberetn. 1757 t. H. de Hofman nævnes her en Hendr. Müller, en bekendt Præstehader af Wolfsberg og hans Kone. Hvem det er staaer der ikke, han er ogsaa begr. her. 1718 25/2 begr. hans Hstr. i Alsted (Ligkisteskat) (Pers. Tidsskr. 8 R. 5 B, S. 155. Bevilget i Landemodet 1717 100 Rdl. i Pension af Successor (Synodalia). Additamenta 138, II Fol. Univers. Bibl. 1718 30/6 Skifte i Alsted Prgd. o. hans Hstr. Elisabet Bertelsdt. F. E. af Fjelsted † 11/2. Hr. Jochum var bortrejst da hans Hstr. døde (Synodalia 1719, se Fjelsted-H.) Hun var Enke e. 262.6. – Ikke afsat, men suspenderet og resignerede mod en aarlig Pension. Beskyldt af Sognemændene for Drukkenskab m.m. – begr. 1719 17/8 (Sechers Wiberg p. L.A.S.) † hos Sønnen paa Avernakø. Hans Fader var tysk af Fødsel, Se I. E. Suhr Smaaskr. II 86 (Jansen). Kongebr. 3/5 84.

Heri benytter Qvistgaard dels de samme forkortelser som Wiberg, dels uddybede kildehenvisninger. Nogle af dem følger her: Successor = efterfølger.

Synodalia er en kilde på Landsarkivet for Sjælland, kronologisk går den til ca. 1745. F. E. er Wibergs forkortelse for forgængerens enke. Jansen er pastor Jansens udgave af Wiberg (Det kgl. Bibliotek).

Om Wolfsbergs afløser (præst nr. 8) anfører Wiberg:

1717 [p. Cap. S. Jernløse-S. 15/4 10] Johan Sørensen (Severin) **Franch**, f. 15/10 84; Alsted-F. 17/4 11*; 1 ~ 29/10 15 Maren Jacobsdtr. Lund af Jernløse-S., † 21/1 17: 2 B.; 2 ~ 16/8 18 Anna Cathrine Schjelderup, f. c. 99, † 17/2 75; 4 B.; [† 8/4 1739]. Og her Wiberg i ”oversættelse”. Severini er latin for Sørensen: Johan Sørensen (Severin) **Franch**, tiltrådt 1717, personel kapellan i Sdr. Jernløse

sogn fra 15/4 1710, født 15/10 1684. Med henblik på succession i Alsted-Fjenneslev 17/4 1711. Gift 1. gang 29/10 1715 med Maren Jacobsdatter Lund af Jernløse sogn. Død 21/1 1717. 2 børn.

Gift 2. gang 16/8 1718 med Anna Cathrine Schjelderup, født ca. 1699, død 17/2 1775. 4 børn. Død 8/4 1739.

Og så til sidst Qvistgaard under nr. 58.8:

Indskød i Enkekassen for sin 2. Hstr. Anne Cath. Schilderup ~ i Sorø 18. Hun levede 1743 som Enke i Køge.

En Tavle i Kirken o. ham. 1709 angiver Hr. Johannes Frank at han i 6 Aar har været Pr. p. Sct. Thomas (Gratialeprot. IV S. 1 flg.)

1775 17/2 Forsegl. o. hans Enke i Kbh. 2 Dt., den ene † (Kbh. Forsegl. Prot.).

Præsteindberetn. 1757 t. Hans de Hofman p. L.A.S. Ny Kgl Saml. 4° 1180. Kopskat 1743. St. priv. Od. 1701, 2 ~18 i Sorø (Lengnick) Schilderup af Sorø f. 11/2 94 † 75 i Kbh. Epitaf. o. 2. Hstr. i Kbh. (Adresse Cont. Efterretn. 1775 No. 35) (Jansens Wiberg). Hans F. (dvs. Fader) var Sten- og Billedhugger Johan F. og M. (dvs. Moder) Marie Thomasdt. (Schou).

H. Schou var personalhistoriker (se rigsarkivets håndskriftsamling). Her fremgår det atter, hvilke kilder der citeres, og Wibergs opstilling og forkortelser benyttes, således at St. priv. Od. betyder student ved privat dimission fra Odense.

Herefter til sogn nr. 101, Beldringe, Baarse Herred, Præstø Amt, Sjællands Stift

Beldringe sogn

Først Wiberg:

1. 15.. Laurits **Rasmussen**; [c. 1568 r. Cap. Præstø-S.; see der].
2. 1568 Broder **Boetius**, (selv (84) Bonde Bossønn); Pr. [† ca. 1607].
3. 1607. Thomas Hansen **Wordingborg**; [1623 Gimlinge, see der].

Derefter Annex til Baarse.

Under 2 betegner Pr., at han var provst. 1584 var han i præsteembedet og da underskrev han sig Bonde Bossønn.

Dette udbygges kraftigt af Qvistgaard:

101. *Series pastorum i Indk. Sager 1738 fra Baarse Her. i Bispeark. (Præsteindbe)*

1. *Petrus Storch*
2. *Helmechinus*
3. *Johannes*
4. *Mathias*
5. *Andreas*

6. *Severinus Johannis*
7. *anonymus*
8. *Mathias*
9. *Claus*
10. *Laurentius Erasmi, Ord.*

1566 af Biskop, Dr. Johannes Alberto, byttede med Budæus Boetii, (der blev kaldet hertil Dom. Septuages. 1568, † 1607 4/8 pludselig.

12. Thomas Johannis, født i Vallebo i Ø. Egesborg 8/9 1574, ord. 30/9 1607 af Biskop Joh. Winstrup, 1623 25/10 til Gimlinge.

13. Andreas Joh. Cromæus? født i Nestelsø kaldet 14/9 s. A. til Baarse-Beldringe.

Budæus Boetii er den latinske betegnelse for Bonde Bossønn. "Præsteindbe" er præsteindberetninger (findes i bispearkivet på landsarkiverne).

Faxe sogn

Om præst nr. 8 i sogn 250 (Faxe) skriver Wiberg:

k. 14/8 1620 [Crtr. Kbh. 16] M. Rasmus **Svendsen** f. Od. c. 90; St. Od. 08; Aman. Kbh.; M. 20/5 17; Pr. (44); ~ Barbara Pedersdr.; 2 ~ Etm.; [† 1645; W. 2/456; N. 593; lod 1644 bygge en Skole i F.].

Hvilket kan oversættes til: Kaldet 14/8 1620, forrige stilling: Conrektor i København 1616. Magister Rasmus Svendsen, født i Odense ca. 1590. Student fra Odense 1608. Amanuensis, København. Magister 20/5 1617. Nævnt i Provsteembedet 1644.

Gift med Barbara Pedersdatter, gift 2. gang med efterfølgeren. Død i embedet 1645. Jævnfør Worms Leksikon over lærde Mænd bd. 2, s. 456 (1771f.) og Nyerup og Krafts Litteraturlleksikon s. 593 (1818f.). Lod 1644 bygge en skole i Faxe.

Qvistgaard har noteret følgende om nr. 250,8:

En Dt. ~ Hr. Christof Jacobsen i Jungshoved. Desuden 2 S. (Helsingør Sk.prot. 1666-68 fol. 16 sammenholdt med 1674-75 fol. 112). Da Hr. Rasmus var død besluttede Konsist., der havde Kaldsret at tilbyde Kaldet til Hr. Søren, resd. Cap. ved Vor Frue paa den Betingelse at han skulde ægte Enken.

Søren Bergendal bad om Betænkningstid, men afslog Kaldet der tilbødes Hr. Niels Aagaard (act. consist. 1645 31/3 og 13/4). 1646 4/3 besluttede Consist. at suspendere ham fordi hans Hstr. var kommet for tidlig i Barselseng (Sechers Wiberg p. L.A.S.). Han var gift med en Dt. af Hr. Morten Jensen i Hillested (P.T. 1893 S. 152) – Barbara Pedersdt. kaldes Mester Rasmus i Faxe hans Fæstemø i Aaret 1628, altsaa vel hans 2. Hstr. Han er født i Odense c. 1590. Provst 43. 1 ~ Anne Mortensdt. fra Hillested f. 1599, † inden 28/12 1628. Hun var F. E. 21 Aar † inden 1631. 2 ~ Barbara Pedersdt. † 1654. P. T. 1894 S. 282 flg. Han var Br. til Pr. And. Svendsen i Soderup. St. Od. 13/12 1619.

Forkortelser som tidligere, altså f.eks. betyder F. E. forgængerens enke. Sechers Wiberg er dr. jur. Sechers personlige eksemplar (på Landsarkivet i København).

Det kan tilføjes, at nr. 9 hos Wiberg er den ovenfor omtalte magister Niels Lauritsen Aagaard. For sammenligningens skyld valgte jeg så til sidst at se, hvad Qvistgaard skrev om magister Hans Sørensen i Ølgod – se Slægt & Stavn 2003 nr. 1 s. 18-20 for resten af sammenligningen:

1384.2 Hans Sørensen † 1659. 1605 26/11 ord. Hans Sørensen Cap. t. Ølgod (Ny Kgl. Saml. 4° 1206 Hegelunds Kalender). Provst 1633 (Hist.-stat. Maanedstid. for Ribe S., S. 56) Ny Kgl. Saml. 4° 2691.VI. S. 61. Levede endnu 1642 27/4. Han mistede Synet c. 1633 og trods store Bekostninger ingen Bedring (Jyd. Tegn. 19/12 1639); Provsten, Hr. Hans i Ølgod (Indk. Breve til Ribe Bispeark 9/9 33). F.S. M. Jens Sørensen Ølgod (Rørdam: Kbh. Univers. Hist. III, 443) (Jansen) 1642 27/4 indstævnedes Hr. Hans Sørensen i Ølgod Borgmester og Raad i Ribe (Herredags Dombog)

Og her havde jeg så virkelig brug for protokollen med kildehenvisninger i kasse 1 for at få tydet henvisningerne. Ny Kgl. Saml. 4° 2691, I-VI er pastor Wilh. Bangs udgave af Wiberg på Det kongelige bibliotek, og Jansen henviser til Jansens udgave af Wiberg.

Opsummering

Pastor Qvistgaard holder sig tidsmæssigt til Wibergs afgrænsning. Dog er de fleste tilføjelser netop om de ældste præster, hvor Wiberg har flest mangler. Han har været utrolig mange kilder igennem. De senest daterede jeg fandt var fra 1925.

De eksempler jeg har valgt ud belyser, hvad man kan finde i kasserne: En kraftig supplerings af oplyste præster, manglende hustruer eller spændende ”skandaler” omkring Wibergs lidt stereotype gengivelser. Men de håndskrevne sedler kan være lidt vanskelige at læse ind imellem.

De danske præstehistorier er et helt kapitel for sig – den ultimative præstehistorie er langt fra skrevet endnu. Det nærmeste forsøg står på Rigsarkivet i form af Sprog- og Litteraturselskabets kartotekskasser. En oversigtsartikel af Vello Helk: Pastor Aage Dahls præstehistoriske samlinger i Rigsarkivet i Personalhistorisk Tidsskrift 1979 (s. 105-110) skildrer de kaotiske forhold. Det er i den forbindelse påfaldende, at pastor Qvistgaard ikke anfører, at han har benyttet kirkebøger (selv om nogle årstal meget vel kan stamme herfra).

Tak til Flemming Winther for tips, ideer og tilføjelser til denne artikel og for hjælp bla. med tyding af Wiberg, som er et kapitel for sig.

Et par praktiske råd er på sin plads, hvis man vil benytte Qvistgaards materiale på Det kongelige Bibliotek: man skal først have et særligt læsesals-ID-kort til håndskriftafdelingen, og materialet står i magasin, så det skal bestilles i afdelingen. Desuden er det en fordel at vide på forhånd, i hvilke numre af Wibergs sogne man vil forske, så personalet kun behøver at hente én kasse frem. (Der står en kopi af Wiberg på håndskriftafdelingens læsesal).

Håndskriftafdelingen har flere utrykte kilder til præstehistorie, så: God jagt!

Postbesørgt blad.
Hvis De ikke har fået bladet omkring de nævnte terminer,
bedes De rette henvendelse til Deres lokale postkontor.

Indholdsfortegnelse:	Side
Foreningsoversigt	2
Nyt fra Formanden	3
Den amerikanske blodprøve	4-8
Amerikanske børn får navne..	9
Offer for fætter-kusine-ægteskaber	10
Glasværker i Slesvig	11-15
www.gravsted.dk	16
Mere selvbetjening på det sjællandske landsarkiv	17
Slægtsforskning i nystiftet Jødisk Genealogisk Selskab	18
Har du præster blandt dine aner?	19-23

Indhæftet i midten: Forårsudflugten 22. maj 2004

Brugerråd

I april 1999 oprettede Landsarkivet for Sjælland mm. som det første statslige arkiv et brugerråd

Landsarkivets brugerråd består af 7 medlemmer; 4 valgt blandt brugerne på et årligt brugermøde, 3 udpeget blandt læsesalsmedarbejderne af landsarkivaren. Brugerrådet holder 6-9 møder om året, og her

drøfter vi en lang række sager, der vedrører læsesalenes indretning, landsarkivets serviceniveau og faciliteter samt ikke mindst vores apparatpark i Filmlæsesalen. Brugerrådsmedlemmerne har desuden også flere gange givet et særligt nap med; fx i forbindelse med Arkivernes Dag og Kulturmat. Landsarkivets brugerråd har nu eksisteret i en række år, og vi kan med glæde konstatere, at det har ydet en særdeles konstruktiv indsats i det kontinuerlige arbejde for at fastholde og forbedre serviceniveauet på Landsarkivet. For brugerrådet er det særdeles vigtigt at være i en god dialog med brugerne, og vi kan glæde os over at vi har fået mange henvendelser med gode forslag eller med konkrete spørgsmål. Vi opfordrer alle til at bruge brugerrådet, og det kan bl.a. ske ved at møde frem til det årlige brugermøde på Landsarkivet. Som grundlag for brugerrådets arbejde er der udarbejdet et sæt vedtægter, som nærmere beskriver rådets arbejdsområde, kompetence og valgprocedure. Brugerrådet er et rådgivende organ i forhold til landsarkivets ledelse, men det har selvstændig kompetence til at tage stilling til forespørgsler, som det får forelagt. På brugermødet den 27. marts 2003 valgtes følgende medlemmer til brugerrådet: Henrik Andersen, Lissi Kristiansen, Fin Nørregaard, Hanne Skovgaard, Karl Peder Pedersen, Karsten Gabrielsen, Dorthe Hahn, supleanter: Kirsten Seltorp, Lis Larsen. Yderligere oplysninger på landsarkivet hjemmeside.